کاتێک دەنوسم، مرۆڤێکی شادمانم

هەڵگری خەلاّتی نۆبڵی ئەدەبی، ئۆرهان پامۆك لە دیدارێکدا لەگەڵ ڕوبینا مۆرین.

لە ئەڵمانییەوە: پێشەوا فەتاح

شاعیرو هەڵگری نۆبڵی ئەدەبی، ئۆرهان پامۆک لە سالتسبورگ لە وڵاتی ئەڵمانیا، لە خانوەکەی ئەوسای ماکس ڕاینهارتسدا میوان بووە. قەڵای لیۆپۆلدسکرۆن ئەمڕۆ دانیشگای سێمیناری جیهانی ساڵتسبورگ (Salzburg Global Seminars) ە لەهەمان کاتیشدا „مۆزەخانەی دەربەدەرێکە". لەوێ ڕوبینا مۆرین چاوپێکەوتنێکی لەگەڵ ئۆرهان پامۆکدا سازکرد. سەبارەت بە کتێبێکی نوێی، لەسەر پەیوەندی تورکیا لەگەڵ ئەوروپا و ئازادی ڕۆژنامەگەری گفتوگۆیان کرد.

دەقی چاوپێکەوتنەکە:

* «مۆزەخانەی پاکژی» ناونیشانی کتێبە نوێیەکەتانە، چ جۆرە پاکژییەک؟

– «چیرۆکێکی خۆشەویستییە، چیرۆکی خۆشەویستی پیاوێکی دەوڵەمەندی سەر بە توێژی نەجیبزادەی شاری ئیستانبوڵ بۆ ئافرەتێکی خزمی خۆی. سەرتاسەری ڕووداوەکان لە ساڵەکانی ١٩٧٥ هەتا ١٩٨٥ ەو تەنانەت هەتا ڕۆژی ئەمڕۆن. چیرۆکێکی چینی باڵای ئیستانبوڵەو لە هەمانکاتیشدا پانۆرامایەکی کلتوری شارەکەیە لە ساڵی ١٩٧٥ ەوە».

* ئەو چین و توێژە ئەوسا ڕێبازی لە ڕۆژئاواوە، لە ئەوروپاوە، لە ڕۆژئاوای ئەوروپاوە وەردەگرت. ئێستاش هەروایە؟

– من پێم وایە، ئەو هەڵوێستە گۆڕانی بەسەردا نەهاتووە. تورکیا لە بیست و پێنج ساڵی ڕابردوودا لە ئەوروپاوە زۆر نزیکتر بووەتەوە. بیست و پێنج ساڵ بەر لە ئێستا هێشتا وتووێژی جدی لەگەڵ شتێکی وەک یەکێتی ئەوروپادا لەئارادا نەبوو. بە پێچەوانەوە ئەمڕۆ سەرەک وەزیرانێکی کۆنسێرڤاتیڤی، کۆنە ئیسلامیمان هەیە، کە لەگەڵ یەکێتی ئەوروپا لە وتوێژدایە. من لەو باوەڕەدا نیم، تورکیا بە ئاڕاستەی ڕۆژهەڵات بجوڵێت یاخود سیاسەتی بە شێوازێکی بەهێزتر لەسەر ڕێبازی دنیای ئیسلامی بێت. وەکو من دەیبینم، کۆمەڵگاکەی خۆی دەکاتەوە. خۆنمایش کردنێکی گەورە لە مابەینی کۆنسێرڤاتیڤە تەقلیدیەکانماندا هەیە– چ کۆنسێرڤاتیڤە ئاینییەکان بن، یان کۆنسێرڤاتیڤە جیهانییەکان یاخود ئەوانەی وەک ئەتاتورک دواڕۆژی تورکیا لە ئەوروپادا دەبینن. ناکۆکی و دووبەرەکی ئێستا لەوەدایە.

* یەکێک لە دۆگماکانی ئەتاتورک ...

– نەخێر، نەخێر، نەخێر، ئیدی بەسە. سوپاس بۆ چاوپێکەوتنەکە.

* نا، نا، نا. ئێوە بەشێکی ژیانتان لە ئەمریکاو بەشێکیشی لە ئیستانبوڵ بەسەردەبەن، ژیان لە نێوەندی ئەو دونیایانەدا چۆنە؟

– هەموو کلتورەکان جیاوازن، بەڵام بەر لە هەر شتێک حەزدەکەم بڵێم، پێچەوانەی یەکدی نین. سەرتاپای ژیانم لە ئیستانبوڵ ئەوەی نیشان داوم، کە پێچەوانەییەکان لە خودی کلتورەکاندا نین. ئەوە سیاسەتمەدارەکانن دەیانەوێت کلتورەکان یاخود یەکە نەتەوەییەکان، شوناسە جیاوازەکان لەیەک نامۆ بن. ئیدی ئەوەی ئاخۆ من لە ئیستانبوڵ یان لە نیویۆرک دەژیم، هیچ جیاوازییەکی بۆ من نییە. دەڕۆمە دەرێ شت دەکڕم، دەگەڕێمەوە ماڵێ و دەنووسم. مرۆڤایەتی و کلتور لەم ئان و ساتەدا مەودایەکی زۆر کەمتر لێکەوە دوورن. ئەوە سیاسەتمەدارەکانن، ئەو سیاسەتمەدارە بەهەڵەبراوانە کە دەڵێن، بۆ هەردوولا، بۆ ئەوروپاو بۆ تورکیاش دەکرێت بۆ هەریەکەی تەنها یەک شوناس بوونی هەبێت– بۆ ئەوروپا شوناسێکی زاڵ لە مەسیحی و بۆ تورکیاش شوناسێکی زاڵ لە ئیسلامییەت. بەناوی زاڵی کلتورەکانەوە شوناسی دیاریکراو بەسەر نەتەوەکاندا دەسەپێنن. دەرئەنجامەکەی: ئەگەر سیاسەتمەدارە ڕاسیستەکان وڵاتەکانیان بەو پێیە لەقاڵب بدەن، ئەوا پێکدادانی کلتورەکانی لێدەکەوێتەوە.

* لە کتێبە نوێیەکەتاندا باس لە نەوەیەک دەکەن کە لەناو یادەوەری نەریتە کۆنەکانداو لە هەمانکاتیشدا لە ئەمڕۆدا دەژی؟

– نەخێر، ڕۆمانێکی مێژوویی نییە. ئەم کتێبە بەڕاستی باس لە ڕووداوی بەینی ١٩٧٥ و ئەمڕۆدا دەکات. بەڵام بێگومان ئێمەش، وەک هەموو کلتورەکان، لە قاڵبی ڕابردوو دراوین، بەڵام پێویستە هەمیشە ئەوەمان لەیاد بێت، کە ئێمە کۆیلەی کلتورو شوناسی کلتوری نین. هێزی ڕابردوو، لەسەر دیاریکردنی دواڕۆژ، سنوردارە. هەمووومان خاوەنی ئەو سەربەستیەین، خۆمان بڕیاری لەسەر بدەین

و بەو واتایەش مەبەستم لە لەیەکچوویی تورکیایە لەگەڵ وڵاتان و کلتوری تردا. ڕابردوو، کاتێک بەسەردەچێت، پێویستە مشتومڕی لەسەر بکرێت. بەڵێ، بێشک ڕابردوو و نەریت خاوەنی هێزی خۆیانن، بەڵام من نووسەرم. من باوەڕم بە ئازادی مرۆڤەکان هەیەو لە چاوی مندا کۆمەڵگاکان بە ڕابردووی نەریتبارکراو لەقاڵب نادرێن.

* ئازادی مرۆڤەکان و مافەکانی مرۆڤ، ڕوخساری ئەمڕۆی ئازادی ڕۆژنامەگەری و بیروڕا دەربڕین لە تورکیادا چۆنە؟

- بێگومان ئازادی قسەکردن لە تورکیادا وەک هەمیشە کەمێک سنوردارە، بە بەراورد لەگەڵ ئەوروپادا. ئەوەی خۆم لە پێنج ساڵی ڕابردوودا بینیومەو تووشم بووە بۆ ئەم بابەتە نمونەیەکی بچکۆلەیە، بەڵام نامەوێت خۆم سەبارەت بەوە بدوێم. من وەک نوسەرەکانی نەوەی ئەوسا بەند نەکرام، وەک ئەوان ئەشکەنجەم نەچێشتووە، بەڵام بێگومان کەمێک ترسنۆکم و دەمەوێت گوێ لە بارودۆخەکەی خۆم کەڕ بکەم. وتووێژەکانی لەگەڵ ئەوروپا کۆمەکێکەو لەوەدا بەشدارن، ئازادی بیروڕا دەربڕین جێگیر ببێت، چونکە وڵاتەکە، ئابووری، مرۆڤە زیرەکەکان لە تورکیا پەی بەوە دەبەن، کە بۆ تورکیا باشە، ببێتە ئەندامی یەکێتی ئەوروپا. لە لایەکی ترەوە ئازادی بیروڕا دەربڕین لە ئەوروپا تەنها پرسیارێکی یەکخستنی سیاسی نییە، پتر لەوەش ئازادی بیروڕا دەربڕین پرسیارێکی نەتەوەییە.

* ئێوە جارێک بەرگریتان لە سەلمان ڕوشدیش کرد؟

- ئێوە ئەو هەموو پرسیارانە دەکەن.

* تەنها دواهەمین پرسیار؟

- نەخێر، سەبارەت بە سیاسەت کەم نەدواین.

* ئەمە بەڕاستی دواهەمین پرسیارە. ئێوە جارێک وتتان، پتر حەز دەکەن لە خەڵوەتدا بژین و نووسین بۆ ئێوە واتای هەڵهاتنیش لە ژیانی ئاسایی دەگەیەنێت؟

- بەڵێ، ئەوە ڕاستە. کتێب نووسین بۆ من وەک دۆزینەوەی جیهانێکی دووهەم وایە، کە حەزدەکەم تیادا لەماڵەوە بم. ئەوە شتێک نییە بتوانم خۆمی دوور لێ ڕاگرم، چونکە نووسین بۆ من هەرگیز کار نەبووە. من لە کاتی نووسیندا هەستم وەک منداڵێکی بچووکە. بەوەدا من کاتێک دەنووسم، مرۆڤێکی شادمانم و لێرە، لە ساڵتسبورگیش شادمانم، لەبەرئەوەی جێیەکی هێند دڵڕفێنم هەیە. لێرە دەتوانم باش بنووسم.

سەرچاوە:

http://www.3sat.de/kulturzeit/themen/125062/index.html